

ใบความรู้ที่ ๑ เรื่อง ทักษะทัศนศิลป์ ๔ ถิ่นไทย
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ยลศาสตร์ศิลป์ ๔ ถิ่นไทย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ทักษะทัศนศิลป์ ๔ ถิ่นไทย
รายวิชา ศิลปะ (ทัศนศิลป์) รหัสวิชา ศ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

งานทัศนศิลป์ท้องถิ่น

หมายถึง ศิลปกรรมในสาขาภูมิปัญญาไทยทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรมและ สถาปัตยกรรม ที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ได้ คัดค้นประดิษฐ์ ขึ้นมาจน เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

จิตรกรรม

ประติมากรรม

สถาปัตยกรรม

งานทัศนศิลป์ ภาคเหนือ

ภาคเหนือ อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ภูมิประเทศเต็มไปด้วยขุนเขาน้อยใหญ่ สลับซับซ้อน มี อากาศที่เย็นสบาย ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นมีบุคลิกที่ร่าเริงแจ่มใส สามารถ สร้างสรรค์ผลงานทาง ศิลปะให้ออกมาได้ อ่อนช้อยและงดงาม เช่น การทำร่มบ่อสร้าง แกะสลักรูปช้าง เรือนกาแล เป็นต้น

ประติมากรรม "บ้านจ้างนั้ก"

บ้านจ้างนั้ก ได้รับการบรรจุให้เป็นหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ซึ่งได้ รวบรวมช่างแกะสลักฝีมือดี ในการแกะสลักไม้แบบล้านนาและได้ มี การพัฒนารูปแบบการแกะสลักช้างจากเดิม ที่มีการแกะสลัก แบบ ดายตัวรูปแบบจะซ้ำกัน มาเป็นการแกะสลักช้างที่ดูมีชีวิตชีวา มีท่าทางท่วงทำนองที่เหมือนช้างจริงๆ ซึ่งนับเป็นแห่งแรกที่มี การ แกะสลักช้างรูปแบบเหมือนจริง โดยมีเอกลักษณ์ในการเลือกใช้ วัสดุ จากไม้ซี้เหล็กและการฟอกสีไม้โดยใช้ลูกมะเกลือที่ถือเป็น ภูมิปัญญาชาวบ้านของทางภาคเหนือ

ประติมากรรม "บ้านจ้างนั้ก"

จิตรกรรม "ร่มบ่อสร้าง"

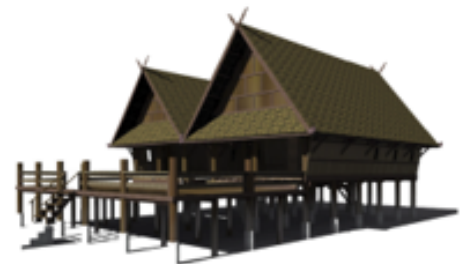

ในอดีต การผลิตร่มกระดาษสาล้านนาหรือร่มบ่อสร้างนี้ จะมีการทำในลักษณะของหัตถกรรมภายในครัวเรือน โดยการ รวมกลุ่มของชาวบ้านในเขตอำเภอดอยสะเก็ดและอำเภอสันกำแพง จะทำชิ้นส่วนต่างๆแล้วนำมาประกอบกัน หลังจากว่างเว้นจากการทำไร่ ไถนา เพื่อเป็นการเสริมรายได้นอกเหนือจากอาชีพหลักคือการเกษตร และแบ่งกันไปทำองค์ประกอบ ร่มตามความถนัดโดยบ้านบ่อสร้างจะเป็นแหล่งนำชิ้นส่วนมา

ประกอบกันเป็นร่มสำเร็จรูป จากนั้นจึงจะลงลวดลาย สีสัน มีการใช้สีเขียนลวดลายลงบนร่ม โดยใช้สีอะคริลิกน้ำที่เป็นสีน้ำสดใส สำหรับวาดร่มกระดาษและร่มผ้าที่ไม่กันฝนและสีที่ใช้วาดร่มผ้าเคลือบน้ำมัน จะใช้เป็นสีน้ำมันผสมกับน้ำมันเบนซินเพื่อให้วาดได้ง่าย สั้นและสามารถจับติตรมที่เคลือบด้วยน้ำมันได้เป็นอย่างดีและสามารถกันแดด กันฝนได้ ซึ่งลวดลายที่เขียนลงบนร่ม มีหลากหลายลวดลาย เช่น ลายดอกไม้ต่างๆ (กล้วยไม้) ลายจากธรรมชาติ (วิวทิวทัศน์ น้ำตก ทะเล ป่าไม้) และลายสัตว์ต่างๆ (นก ช้าง เสือฯ)

สถาปัตยกรรม "เรือนกาแล"

คำว่า “กาแล” เพี้ยนมาจากภาษาถิ่นล้านนา คำว่า“กะแล” ซึ่งมีความหมายว่า กากะบาท เรือนกาแล เป็นเรือนพักอาศัยที่มียอดจั่วเป็น กากะบาท มีทั้งไม้ธรรมดาและไม้สลักอย่างงดงามตามฐานะ นิยมมุงแผ่นไม้ เรียก “แปนเกล็ด” แต่ปัจจุบันไม้เป็นวัสดุหายาก มีราคาแพง จึงเปลี่ยนมาใช้ “ดินขอ” มุงหลังคาแทน ใช้วัสดุอย่างดี การช่างฝีมือสูง ประณีต แต่มีแบบค่อนข้างตายตัว ส่วนใหญ่เป็นเรือนแฝด มีขนาดตั้งแต่ ๑ ห้องนอนขึ้นไป เรือนกาแล จะมีแผนผัง ๒ แบบ คือ แบบเอาบันไดขึ้นตรงติดชานนอกโดด ๆ มีโครงสร้างของตนเอง ไม่นิยมตีฝ้าเพดาน หรือบางกลุ่ม ประกอบด้วยเรือนหลายหลังเป็นกลุ่มใหญ่

กาแล

งานทัศนศิลป์ภาคอีสาน

ภาคอีสาน เป็นที่ราบสูงมีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับแห้ง ทำให้อาจเจอผลกระทบจากความแห้งแล้งเป็นส่วนใหญ่ ผลงานศิลปะส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ การดำรงชีวิตและพุทธศาสนา เช่น การแกะสลักเทียนพรรษา การทำเครื่องจักสาน งานจิตรกรรมผืนตาโขน สถาปัตยกรรมสิมอีสาน เป็นต้น

ประติมากรรม "แกะสลักเทียนพรรษา"

การทำเทียนพรรษาประเภทแกะสลักเป็นรูปแบบหนึ่ง

ของการทำต้นเทียนในประเพณีแห่เทียนพรรษา

ของจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้วิธีการแกะสลักลวดลายต่าง ๆ

ลงบนขี้ผึ้งที่หล่อเป็นต้นเทียนและหุ่น องค์ประกอบต่าง ๆ ต้นเทียน

ประเภทแกะสลักนั้น เป็นรูปแบบประยุกต์ที่เกิดขึ้นหลังจาก

ที่มีต้นเทียนประเภทติดพิมพ์แล้ว

ประติมากรรม "แกะสลักเทียนพรรษา"

จิตรกรรม "ผืนตาโขน"

ผืนตาโขน

หน้ากากผืนตาโขน ทำจากส่วนที่เป็นโคนของก้านมะพร้าวและหัวตึงข้าวเหนียว

โดยนำมาเย็บติดกันแล้วเขียนหน้าตาทำจมูกเหมือนผี ส่วนชุดแต่งกายของผี

มักมีสีฉูดฉาดบาดตา โดยอาจเย็บเศษผ้าเป็นเสื้อตัว กางเกงตัว หรือเย็บเป็น

ชุดติดกันตลอดตัวก็ได้ ข้อสำคัญคือต้องคลุมร่างกายให้มิดชิด หน้ากากผืนตาโขน

สมัยดั้งเดิมจะทำจากหัวตึงที่ใช้แล้ว ในส่วนที่ครอบศีรษะจะเย็บติดกับโคนของ

ก้านมะพร้าว ส่วนที่เป็นใบหน้าจะใช้ไม้หนูนทำจมูกสันคล้ายจมูกคน ใช้สีที่ได้จาก

ธรรมชาติ จะไม่ปรากฏลวดลายที่เด่นชัดเพราะเน้นให้หน้ากากมีความลึกลับน่ากลัว

สถาปัตยกรรม "สิมอีสาน"

สิมอีสาน หรือโบสถ์อีสาน ลักษณะโดยทั่วไปของสิม

แบ่งเป็น ๒ ประเภทหลักตามสภาพของแหล่งที่ตั้ง

คือสิมน้ำและสิมบก สิมน้ำเป็นสิมที่ตั้งอยู่กลางน้ำ

เช่น สระ หนอง บึง ส่วนใหญ่เป็นอาคารที่สร้างอย่าง

ชั่วคราวและส่วนใหญ่ สิมบกเป็นสิมที่ตั้งอยู่บนแผ่นดิน

มีลักษณะเป็นอาคารถาวร

สิมอีสาน

สถาปัตยกรรม "บ้านเรือนไทยภาคกลาง"

เรือนไทยภาคกลาง ยกใต้ถุนสูงจากพื้นดินประมาณพันศักระ รวมทั้งระเบียงและชาน กียกสูงด้วยการยกใต้ถุนสูงนี้ มีระดับลดหลั่นกัน มีประโยชน์ดังนี้คือช่วยให้ลมพัดผ่านจากใต้ถุนขึ้นมาข้างบน หลังคาของเรือนไทยเป็นแบบทรงมนิลา ใช้ไม้ทำโครงและใช้จากแฝกหรือกระเบื้องดินเผาเป็น วัสดุ มุงหลังคา วัสดุเหล่านี้ต้องใช้วิธีมุงตามระดับองศาที่สูงชันมาก น้ำฝนจึงจะไหลได้เร็ว ไม่รั่ว จั่วทั้ง ๒ ด้าน ทำช่องระบายอากาศ โดยใช้ไม้ตีเว้นช่องหรือทำเป็นรูปรีศมีพระอาทิตย์ เพื่อถ่ายเท ควันไฟออกจากเรือนครัวได้สะดวก ชายคากันสาด ให้อยืนออกจากตัวเรือนมาก เพื่อกันแดดส่อง ละ ฝนสาด

เรือนไทยภาคกลาง

งานทัศนศิลป์ภาคใต้

ภาคใต้ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรที่มีทะเลขนานอยู่ ๒ ด้าน คือ ตะวันออก เป็นทะเล ด้านอ่าวไทย และตะวันตกเป็นทะเลด้านทะเลอันดามัน คนส่วนใหญ่ จึงมีวิถีชีวิตและอาชีพ เกี่ยวกับ ทะเล ดังนั้นจึงทำศิลปวัฒนธรรมส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับทะเล อีกทั้งภาคใต้ยังเป็น พรมแดนกันระหว่าง ประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ทำให้ภาคใต้ได้รับอิทธิพลทางศิลปะของ มลายูเข้ามาด้วย ศิลปะในวัฒนธรรมของภาคใต้ ได้แก่ การทำเรือกอลและ หนึ่งตะลุง หลังคา ปันหย่า เป็นต้น

จิตรกรรม "เรือกอและ"

ศิลปะที่ใช้ในการตกแต่งบนเรือกอและ เกิดจากการ ผสมผสานกันอย่างลงตัวของลวดลายไทย จีนและมลายู ก่อปรกับภาพจิตรกรรมสัตว์ในตำนานแบบต่างๆ ลวดลายไทย ที่นำมาใช้ ได้แก่ ลายกระเจี๊ยบลายดอกพุทตาน ลายประจำยาม ลายหน้ากระต่าย ลายรักซ้อน ลายก้านขด ลายกนก ฯลฯ ลวดลายจีน เช่น ลายหน้ากระดาน ลายเรขาคณิตลายพรรณไม้ นอกจากนี้ ยังทำประติมากรรมลวดลายมลายูท้องถิ่น เช่น ลายอักษรประติมากรรมลายพรรณไม้แบบเกาเลื้อย ลวดลายเรขาคณิต

เรือกอและ

หนังตะลุง

ประติมากรรม "หนังตะลุง"

เชื่อกันว่า หนังตะลุงเกิดขึ้นครั้งแรกที่บ้านควนมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยมีตาหนูและตานักทอง ได้เป็นผู้คิดนำหนังวัว มาแกะเป็นรูปและขีดเล่าเรื่องราวพูดคุยกัน โดยใช้เสาหลัก ซึ่งใช้ล่ามช้าง ที่เรียกว่า "ตะลุง" เป็นเสาโรงหนัง จึงได้เรียกว่า "หนังตะลุง" มาจนทุกวันนี้ แสดงโดยการขีดตัวหนังให้เคลื่อนไหวกิริยาให้เขารับบทพากย์ ผู้กระเรื่องให้สนุกสนาน สะท้อนสังคม การเมือง เดิมการแกะหนังตะลุงเป็นการแกะเพื่อใช้สำหรับการแสดงมหรสพพื้นบ้านโดยเฉพาะ รูปที่แกะส่วนมากคือตัวที่ใช้ในการแสดง เช่น ตัวฤๅษี ตัวพระ ตัวนาง หนู น้อย เถ่ง ทอง เป็นต้น

สถาปัตยกรรม "บ้านหลังคาปั้นหยา"

หลังคาปั้นหยาหรือหลังคาสี่มั่ว คำว่า "สี่มั่ว" แปลว่า "ห้า" หมายถึง หลังคาที่นับสันหลังคาได้ 5 สัน เป็นรูปทรงหลังคาที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมของชาวตะวันตก เป็นบ้านใต้ถุนสูงหลังคานั้นจะเป็นแบบสมัยใหม่ โดยจะใช้กระเบื้องรูปทรงลาดเอียงสี่ด้าน ไม่จั่วตรงรอยตัดเหลี่ยมหลังคานั้น ครอบด้วยปูนกันฝนรั่วไหลลงมาก ซึ่งก็จะเป็นหลังคาที่แข็งแรงเป็นอย่างมาก

ทรงปั้นหยา

